

Pilguheit inimarengu aruande koostamisele

Teele Pehk Eesti Koostöö Kogu juht

Juba kümme aastat annab inimarengu aruannet välja presidendi tiiva all tegutsev sihtasutus Eesti Koostöö Kogu.

Samal ajal kui teadlaste koostatud aruande tsiteeritavus ja mõju Eesti riigi juhtimisele on aina kasvanud, on ehk tagaplaanile jäänud see, kuidas iga aruanne sünnib. Kirjastajana heidangi sellele protsessile valgust.

Üks oluline põhimõte kogumiku koostamisel on teadlaste koostöö. Artiklite autorid peavad tulema vähemalt kolmest Eesti ülikoolist. Aja jooksul on kirjutajaid olnud ka uurimiskeskustest, nagu tuleviku-uuringute instituudist, säästva Eesti instituudist, mõttekojast Praxis. Niimoodi võimenduvad teadlaste teadmised, andmestikud, kirjeldused ja analüüsid Eesti sotsiaalmajanduslikust arengust.

Säilitamiseks aruande rolli Eesti tegelikkuse ja arenguvalikute teadmuspõhise peegeldajana, määrab Koostöö Kogu nõukogu poolteist aastat enne kogumiku ilmumist sellele kindla fookuse. Silmas peetakse ühiskondlikke ilminguid, põhjalikku käsitlemist vajavaid teemasid ja seda, et seatud suund oleks ajakohane ka aruande ilmumise ajal.

Viimase kümne aasta aruannete teemapüstitus varieerub ja peegeldab just ilmumisaja olulisi ühiskondlikke suundumusi:

2006 – iseseisva Eesti paiknemine rahvusvahelistes pingeridades (peatoimetaja Mati Heidmets);

2007 – kuidas muutuda lihtsa töö ja lihtsate mõtete maast Euroopa üheks edukamaks maaks (peatoimetaja Mati Heidmets);

2008 – Eesti elu kvaliteet ja võrdluspilt teiste Euroopa riikide ja maailma juhtriikidega (peatoimetaja Marju Lauristin);

2009 – elukeskkonna kvaliteet ja inimtegevuse keskkond (peatoimetaja Marju Lauristin);

2010/2011 – „Inimarengu Balti rajad: muutuste kaks aastakümnet“ – Eesti saavutuste võrdluspilt Läti, Leedu, Läänemere ümbruse riikide ja Euroopa Liiduga (peatoimetaja Marju Lauristin);

2012/2013 – „Eesti maailmas“ – Eesti paiknemine maailma ja Euroopa autoriteetsetes uuringutes, hakkamasaamine globaalses maailmas (peatoimetaja Mati Heidmets);

2014/2015 – „Lõksudest välja?“ – pikaajalise arengustrateegia „Säästev Eesti 21“ roll ja mõju Eesti arengule (peatoimetaja Raivo Vetik);

2016/2017 – „Eesti rändeajastul“ – heaolu kasv ja rändepööre Eestis (peatoimetaja Tiit Tammaru).

Aruande koostamise protsess on aastate jooksul olnud ühesugune. 2015. aasta sügisel seadis Koostöö Kogu nõukogu selle aruande peateemaks eestluse elujõu rändeajastul. Koostöö Kogu tegevkontor korraldas seejärel kutsutud konkursi doktorikraadiga ja eelistatavalt professoristaatusega peatoimetaja leidmiseks. Kaks kandidaati esitas oma arusaama katusteema käsitlemisest koos aruande struktuuri ja peatükkide toimetajate nimedega. Koostöö Kogu nõukogu kohtus mõlema kandidaadiga ja valis peatoimetajaks professor Tiit Tammaru. Seejärel koostati aruande ajakava, sõlmiti lepingud autorite ja toimetajatega, arendati edasi sisu kontseptsiooni.

Värske aruanne sündis tihedas koostöös sisu eest vastutava peatoimetaja, kaastoimetajate ja peatükkide toimetajatega. Peatoimetaja esitas Koostöö Kogu nõukogule regulaarselt ülevaateid aruande koostamisest. Koostöö Kogu nõukogu sisusse ei sekkunud, kui, siis ainult silma peal hoides, et aruanne moodustaks terviku ja artiklid püsiksid etteantud teema raamides. Inimarengu aruande jaoks ei tehta üldjuhul eraldi uuringuid, vaid aruanne moodustub olemasolevate andmestike ja analüüside põhjal populaarteaduslikus stiilis kirjutatud artiklitest. Peatoimetaja koos kaastoimetajatega pidas silmas tervikpilti, suunas peatükke katusteemaga paremini haakuma ja levitas aruande sõnumeid-järeldusi. Kõik artiklid läbisid kaks sisemist toimetamist ja ühe välise retsenseerimise. Aruande retsensent oli paari varasema EIA väljaandmise eest vastutanud, laia toimetajakogemusega Olari Koppel.

Erinevalt varasemast tutvustasid toimetajad ja autorid aruande peamisi sõnumeid juba enne kogumiku avalikustamist erialaüritustel ning arvamusartiklitenä. Rändeteema on aktuaalne ja teadlaste järelduste jagamine aitab avalikku arutelu ülal hoida. Teisest küljest soovisime kogu aruande koostamise käiku avatumaks muuta ja sõnumite varajane levik täitis seda eesmärki.

Koostöö Kogu töötajad hoolitsesid aruande keeletoimetamise, tõlkimise ja kujundamise ning peamiste sõnumite mõjusa esitlemise eest. Koos peatoimetajaga otsisime koostöökohti Eesti arenguga seotud erinevate algatustega, nagu Eesti Vabariik 100, Arvamusfestival.

Aruande väljaandmist rahastas Koostöö Kogu oma riigieelarvelisest tegevustoetusest.

Järgmise inimarengu aruande teemana näeb Koostöö Kogu nõukogu eestluse elukeskkonda, täpsemini elu-ruumi ja avaliku ruumi teemasid. See on loogiline jätk hargmaise eestluse käsitlemisele, kui võtta vaatluse alla füüsilise elukeskkonna ja heaolu seosed.